

ELS PRIMERS VIATGES A PEU

Isidor Cònsul

Viatges per ponent. Edició de Joan Ganau. Biblioteca Literària de Ponent. Ajuntament de Lleida. Institut d'Estudis Ilerdencs i Universitat de Lleida, 1997

Viatges per ponent és el tercer lliurament d'una col·lecció d'esperit notarial -la Biblioteca Literària de Ponent- que, des de l'any passat, passeja per aquests móns de Déu una sòlida presentació de tapa dura, relligat consistent i paleta de blaus elèctrics a la coberta. Són llibres bonics i amorosits d'ofici que traginen una tara important de naixement, la paradoxa d'anar orfes de qualsevol empresa editorial. Per això goso entretenir aquesta entrada amb una postil·la sociològica i opinar que la col·lecció fa cara de tenir els dies comptats i tots els números per a fondre's com un bolado abans que no arribi a la dotzena. Només cal que canviï l'humor alguna de les entitats públiques que ajuden a finançar-la o que la passa de restriccions obligui a estrènyer més el cinturó i a equilibrar, reduint-los, els vermells del pressupost.

Seria una llàstima, de tota manera, que la profecia s'acomplís, perquè dos dels títols publicats fins ara (el que comentaré i el volum anterior, **Teatre medieval i modern**, a cura de Ramon Miró), omplen un buit bibliogràfic evident, i també ho farà el quart llibre que la col·lecció anuncia, **La Renaixença a Lleida**, a cura de Josep Borrell i Paquita Sanvicén. En termes editorials, però, aquestes col·leccions van contra natura de les lleis del mercat i, tot i els bons propòsits inicials, a la pràctica no es distribueixen bé, entre altres raons perquè no tenen necessitat d'esdevenir competitives en termes empresarials. Per això, sovint, els llibres queden estibats anys i panys als prestatges dels magatzems institucionals. Per contra, em sembla més eficaç canalitzar els hipotètics ajuts cap a les empreses editorials i garantir una distribució més acordada a les lleis de l'oferta i la demanda. El temps no és de suplències i el mercat té una lògica que les institucions públiques han d'aprendre a respectar. Fi de la postil·la.

L'ESPERIT I L'AVENTURA DEL VIATGE

Viatges per ponent és una antologia de textos de viatges que Joan Ganau ha ordenat amb criteri cronològic i acomboiat amb un estudi introductori. El conjunt aplega una vintena de papers que van des d'un primer testimoni llatí -de Juli Cèsar referit a la guerra amb Pompeu- fins a les manifestacions dels darrers esperits romàntics i els representants de la passió excursionista a cavall del XIX i el XX. Entre el cap i la punta, el lector troba dos textos àrabs, un altre d'Anselm Turmeda i un cabàs d'experiències que han transitat l'espina del temps des del segle XVI fins a començaments de l'actual. Escrits de viatgers que, en bona part, són fills del racionalisme il·lustrat i d'aquella sensibilitat romàntica que va recuperar l'esperit i l'aventura del viatge, actualitzant la vella dita llatina: **navigare necesse est, vivere non est necesse**.

ARTHUR YOUNG. DE VIELLA A LA POBLA DE SEGUR.

Entre les experiències antologades per Joan Ganau, i per no repetir els testimonis més coneguts de Jovellanos, Verdaguer o Antoni Maria Alcover, em plau remarcar l'aventura ponentina d'Arthur Young narrada a **Viatge a Catalunya. 1787**, i recordar que l'obra ha estat editat per l'Editorial Garsineu, el 1993, a cura de Ramon Boixareu. La trio perquè, entre els viatgers il·lustrats, l'experiència de Young fou de les de més pit i tingué l'originalitat d'entrar a Catalunya pel camí menys fressat: la Vall d'Aran i el Pallars.

Arribats a Viella, des de Banyeres de Luchon, la breu expedició fou allotjada en una cambra sense vidres a les finestres i només dos llits per a rebre els viatgers que venien a passar la nit. Si hi havia més aflluència, estenien palla per terra, i campi qui pugui (...) molta brutícia, però també molta amabilitat. L'endemà sortiren, camí de Barcelona, passaren per Arties, Salardú i Tredós, i arribaren al Port al cap de cinc hores. Després, seguint la direcció de les aigües, baixaren a Esterri d'Aneu i Escaló, on Young havia previst fer nit. L'hostal d'Escaló, però, era tan brut que no hi entraren. Feren cap a la rectoria i l'escena que reporta el viatger és d'un costumisme encisador. El capellà va córrer al riu a pescar unes quantes truites i un dels feligresos portà uns pollastres que capolaren allí mateix. Aviat s'hi reuniren dues alegres mosses amb tres o quatre homes (...) que s'afanyaren a fer-nos passar la fam. El vi, però, era vinassa amb el regust de la pell del bot, i l'aiguardent empestava d'anís. Tot i la bona voluntat, el problema s'agreujà en anar-se'n a dormir per la companyia que els feren les puces, xinxes, ratolins i rates

(...). L'endemà, Young prengué nota de la forja catalana de Llavorsí, dels obradors de cànem de Rialb i de la salina de Gerri que descriu i comenta meravellat perquè tot hi era aprofitat amb intel·ligència. Després, passada la impressió de Collegats, arribaren cruixits per la llarga jornada a La Pobla de Segur. Anaven tan escaldats per l'experiència de les nits anteriors que s'estatjaren -de manera sumptuosa, remarca- a casa d'un botiguer. En dos dies més saltaren per Orcau i Isona cap a la vall del Segre, Pons, Torà i de dret a Barcelona.

La imatge que surt de les notes de Young respira tristesa i no hi troba cabuda cap gir de bucolisme. La mirada de l'anglès es passeja severa per pobles sense xemeneies ni vidres a les finestres, pels hostals bruts i les menges dubtoses. Especialitzat en temes agraris, l'escriptor rebla el clau d'una impressió tan negativa com la que salta d'aquesta consideració tan agressiva: Fins ara no hem vist res a Catalunya que justifiqui la reputació d'aquesta província; tot és miserable i d'aspecte mesquí, tant als pobles com al camp. No fan blat de moro; els fesols són escarransits. Els guarets són abundants a les muntanyes; però així i tot, el sègol que hi cullen els anys que sembren és ben dolent. Velles vinyes són negligides des de fa temps. Les herbes les envaeixen, bé que uns raïms de gust excel·lent demostren la força del clima. Sortosament, els dos-cents anys no han passat debades.

Isidor Cònsul